

Kariyer Planlaması

Ders 2

Ali Mertcan KOSE Msc.
amertcankose@ticaret.edu.tr

İstanbul Ticaret Üniversitesi

İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

Outline

1. Temel Kavramlar

- ▶ *Bilgi*
- ▶ *Beceri*
- ▶ *Kişilik*
- ▶ *Zeka*
- ▶ *Yetenek*
- ▶ *Duyuşsal Özellikler (İlgi ve Tutum)*

Temel Kavramlar

Temel Kavramlar

Kariyer planlaması, kariyer yollarından emin olmayan öğrenciler veya genç profesyonellerin çeşitli kariyer fırsatlarını fark edebilmesi için çok önemlidir. Kariyer planlamanın ilk adımı bireyin kendisi hakkında daha fazla şey öğrenmesi ile başlar.

Temel Kavramlar

Kendisi hakkında bildikleri artan bir birey, kendisini nelerin mutlu edebileceğini, içsel güçlerini, becerilerini, ilgilerini belirginleştirir. Bireylerin sadece beceriler ve ilgiler değil aynı zamanda bireysel önceliklerini belirlemiş olması da ona bir seçenekler dizgisi sunabilir. Bu belirginlik ise daha güçlü ve doğru bir karar vermede faydalı olur.

Temel Kavramlar

Bu nedenle kariyer planlamada ilk aşama olan kendini tanıma oldukça önemlidir. Bireyin kendini tanıması için bilgi, beceri, zekâ, yetenek gibi kavramlar kullanılır. Peki, nedir bu beceri, zekâ, yetenek, yetkinlik, hedef gibi temel kavramlar?

Bilgi

Bilgi yani “logos” felsefi temellere göre farklı tanımlanır. Örneğin diyalektik materyalizme göre bilgi doğa ile aklın etkileşimi sonucu oluşur.

Pozitivist bakış açısına göre de bilgi duyu organlarıyla elde edildiğinde bir önermeye ulaşılması ile doğru bilgiye ulaşılmış olunur. Pragmatizmde ise bilgi görelidir olduğu için salt bir doğru bilgi yoktur.

Bilgi

Türk Dil Kurumu sözlüğünde (TDK, 2020) bilgi; “İnsan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü, öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, malumat, vukuf” olarak tanımlanmaktadır. Türk Yeterlikler Çerçevesi’ne (TYÇ, 2021) göre bilgi; “bir çalışma veya öğrenme alanı ile ilgili gerçeklerin, ilkelerin, teorilerin ve uygulamaların anlaşılmasını içeren kuramsal ve/veya olgusal bilgi” olarak tanımlanmıştır. Kendimizi ve çevremizi anlamak ve anlamlandırmak için bilgiye ulaşmanın iki ana yolu vardır.

Bilgi

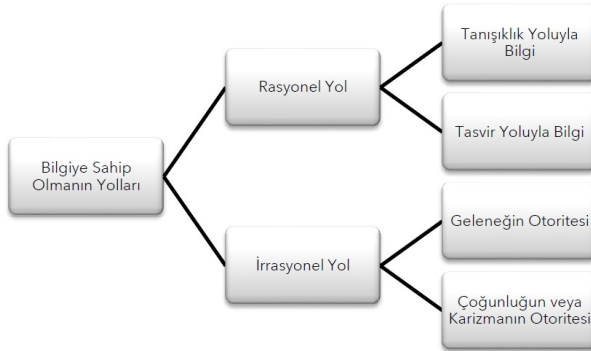

Figure 1: Bilgiye sahip olma yolları.

Bilgi

Bilgi kavramı kariyer planlamada önemlidir. Bireylerin kariyer alanlarına yönelik bilgileri oldukça derinlikli olabileceği gibi, kariyer alanının dışında da elde ettiği bilgiler de olabilir. Bu bilgilere ulaşmak ve hatta aktarmak bireylerin gelişimi için önemlidir. Bilgi öğrenilebilir ve aktarılabilir. İnsanı insan yapan en önemli unsur bilmek, öğrenmek ve bunu aktarmaktır. İçinde bulunulan çağda, tüm imkan ve gelişimler incelendiğinde muazzam bir bilgi birikimi olduğu görülmektedir. Bununla birlikte her şeyi bilmemiz de mümkün değildir. Dolayısıyla önemli olan nokta bu bilgi ile ne yapacağımızdır.

Bilgi

Sahip olunan bilgilerin kariyer planlamasında yönlendirici olduğu aşıkardır. Bu bilgilerin bireyleri hayallerine erişebilmesi için para kazanmaya, diğer insanlara faydalı olmaya ve işinde başarılı olmaya götürmesi gerekir. Ancak bu şartlar sağlandığında sahip olunan bilgiler hayatı iyi bir şekilde sürdürebilmek için yeterli olacaktır.

Bilgi

“Nerede depolanmış olursa olsun bilgi almalı, kendi kopyalarımızı çıkarmalı ve dünyayla paylaşmalıyız. Telif hakkı biten seyleri alıp arsive eklemeliyiz. Gizli veritabanlarını satın alıp internete koymalıyız. Bilimsel dergileri indirip dosya paylaşım aklarına yüklemeliyiz. Gerilla Açık Erisim için savasmalıyız” Aaron Swartz

Bilgi

Figure 2: Aaron Swartz.

Aaron Swartzın Hikayesi

<https://www.sabanciuniv.edu/tr/bir-dahi-aaron-swartz>

Beceri

Kariyer ile ilgili temel kavramlardan biri de beceridir. TDK'ya (2020) göre beceri; “Kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, maharet” olarak tanımlanmıştır. Beceri; zihinsel ve fiziksel olarak bir şeyi iyi yapabilmek anlamına da gelir. Beceriler öğrenilebilir, geliştirilebilir ve aktarılabilirler. TYÇ'ye (2021) göre beceri; “bir çalışma veya öğrenme alanında edinilen mantıksal, sezgisel ve yaratıcı düşünme ile el becerisi, yöntem, materyal, araç ve gereçleri kullanabilmeyi gerektiren bilgiyi kullanma ve problem çözme” olarak tanımlanmıştır.

Beceri

21.Yüzyıl Becerileri: Günümüzde değişen ve gelişen şartlar ile 21. Yüzyıl becerileri kavramı ortaya çıkmıştır. Bu becerilerin 20. Yüzyılda insanlardan sahip olmaları beklenen becerilerden farklılık gösterdiği söylenebilir. Kariyer gelişimi bağlamında bakıldığında 21. Yüzyıl becerileri, kariyer sürecinde başarılı olunabilmesi için geliştirilmesi gereken becerilerdir. Bu beceriler gerek 21. Yüzyıl toplumunda gerekse iş hayatında birçok sektör tarafından gerekli görülmektedir.Yüzyıl becerileri şekil 1.2.'de sınıflandırılmıştır.

Beceri

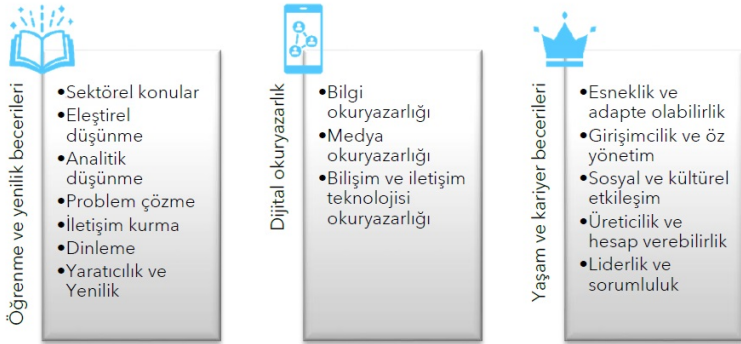

Figure 3: 21. Y üzyıl becerilerinin sınıflandırılması.

Kişilik

Friedman ve Rosenman insanların strese yönelik tepkilerine göre insanları “A Tipi” ve “B Tipi” kişilik olarak ayırmışlardır. A tipi özellikleri ağır basan insanlar genelde aceleci, başarı odaklı, iktidar sahibi olmak isteği olan, rekabetten hoşlanan insanlardır. B tipi özellikleri ağır basan insanlar ise aceleci olmayan, kendilerini baskı altına sokmayan, kolay öfkelenmeyen ve rekabetçi olmayan insanlardır.

Kişilik

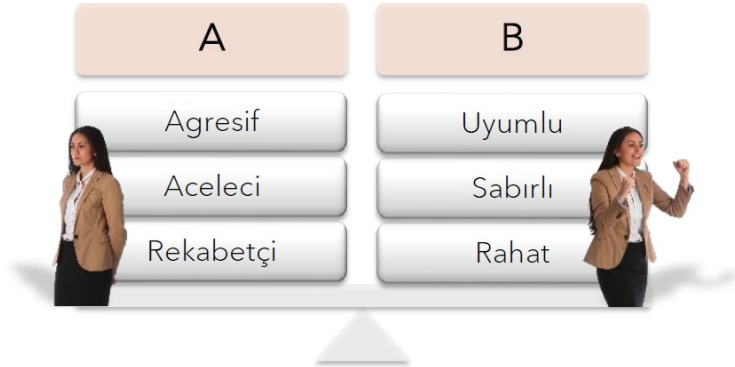

Figure 4: A ve B tipi kişilik.

Kişilik

Bu stres kaynakları gündelik ve kişisel yaşantıdan kaynaklanabileceği gibi işyerindeki (örgüt) rol belirsizlikleri, fiziksel ve kişiler arası beklentiler, ücret yetersizliği, dedikodu gibi faktörler de stres oluşturabilir. Önemli olan hayatta her alanında çeşitli sebeplerden dolayı ortaya çıkabilecek olan stres faktörüne yönelik bireylerin tavrıdır. Elbette ki kişilik tipinin baskınlığı bireyleri etkileyecektir.

Zeka

TDK'ye göre zekâ; “İnsanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı, anlak, dirayet, zeyreklik, feraset” anlamına gelir. Zekâ birçok bilim insanı tarafından araştırılmış ve bunun sonucu olarak zamanla farklı teoriler ortaya çıkmıştır.

Zeka

Fakülte Teorisi

- Beyin akıl yürütme, hayal gücü, hafıza gibi fakültelerden oluşur.
- Bu teoriye fakülteler birbirinden bağımsızdır ancak eğitimler ile geliştirilebilir.

Tek Faktör Teorisi

- Tüm becerileri tek bir genel zeka veya "sağduyu" kapasitesine indirir.
- Bu teoriye tüm beceriler mükemmel bir şekilde ilişkilidir.

Spearman'ın İki Faktör Teorisi (1904)

- Zeka, "G" olarak bilinen doğuştan gelip değişillemeyen bir genel yetenek veya ortak yetenek faktörü ile çevresel, geliştirilebilir "S" faktörü olarak bilinen spesifik yeteneklerden oluşan iki gruptan oluşur.

Thorndike'in Çok Faktör Teorisi

- Her zihinsel aktivite, bir dizi farklı yetenek gerektirir. Bunlar seviye, aralık, alan ve hızdır.

Thurstone Küme Etmen Kuramı

- Bu kuramda zekaya çok boyutlu bakılmış ve zekanın her bir parçası birbirinden bağımsız mozaik gibi ele alınmış ve altı adet birincil faktörden bahsedilmiştir: Sayısal yetenek, sözel yetenek, uzamsal yetenek, ezberleme yeteneği, konuşma yeteneği ve akıl yürütme yeteneği.

Guilford Zekâ Kuramı

- Guilford zekâ kuramına göre "İçerik", "İşlem" ve "Ürün" şeklinde sıralı bir düzenleme bulunur. Zihinsel işlem yapabilmek için bir içerik olmalı ve bu içerik işleme konduğunda ürün elde edilir.

Vernon'un Hiyerarşik Teorisi

- Vernon'a göre zekâ, çeşitli genellik seviyelerinde yetenekleri kapsayıcı olarak tanımlanabilir.

Gardner'in Çoklu Zekâ Teorisi

- İnsan beyni sadece tek bir yönden değil birçok yönden gelişmiş ve aktif kullanılmaktadır.

Figure 5: Zekâ teorilerinin tarihsel gelişimi.

Zeka

Çoklu Zekâ: Çoklu zekâ kuramı Howard Gardner tarafından geliştirilmiş bir kuramdır. Bu kurama göre insan beyni sadece tek bir yönden değil birçok yönden gelişmiş ve aktif kullanılmaktadır. Uzun süre zekâ seviyesi belirlemede kabul görmüş olan IQ (Intelligence Quotient) testlerinin, yerlerini çeşitli zekâ tiplerinin de dâhil edilmesi ile artık tek başına yeterli olmayacağı kabul edilmiştir. Bu zekâ tipleri sözel-dilsel zekâ, mantıksal-matematiksel zekâ, uzamsal-görsel zekâ, müzik-ritmik zekâ, bedensel-kinestetik zekâ, içsel-öze dönük zekâ, sosyal-kişilerarası zekâ, doğacı zekâ olarak belirlenmiştir.

Zeka

Figure 6: Çoklu zekâ kuramına göre zekâ türleri.

Zeka

Kurama göre bir insanın Şekil’de yer alan zekâ türlerinin tümüne sahip olduğunu ancak bazılarının daha baskın olarak gelişmiş olduğu kabul edilir. Örneğin, sahnede konser veren bir sanatçı müzik-ritmik zekâsını, şarkıları kendisi yazmışsa öze dönük ve sözel zekâsını, dans ederek şarkısını söylüyorsa bedensel-kinestetik zekâsını, sahnede dinleyiciler ile konuşuyorsa sosyal-bireyler arası zekâsını geliştirmiş olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle her birey kendi zihinsel güç ve zayıflıkları ile kariyer ortamında bulunur. Yeterince eğitime ve desteğe ulaştığında zekâsını belirli bir seviyeye kadar geliştirebilir.

Yetenek

Bireylerin kariyer başarısına ulaşması için değer, ilgi, zekâ gibi kendi özelliklerini ortaya koyması önemlidir. Bu kavramlardan bir diğeri ise yetenektir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde yetenek; “Bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği, istidat, kabiliyet, kudret” olarak tanımlanmıştır. Yetenek, nispeten değişmeyen, sabit bireysel özellik olarak da tanımlanabilir. Sabit özellikler olmasına rağmen; ekonomik ve kültürel ortamlar bazı yetenekleri etkilemektedir.

Duyuşsal Özellikler (İlgi ve Tutum)

Tutum, bir kişi (bu kişi çevresindeki birisi veya kendisi de olabilir), konu, olay ya da nesneye yönelik olarak zihinsel ve duyuşsal bir eğilimi ifade eder.

İlgi ise TDK'de (2020) “Belirli bir olay veya etkinliğe yakınlık duyma, ondan hoşlanma ve ona öncelik tanıma” olarak tanımlanmaktadır. Hem ilgi hem de tutum, arasında farklılık olmadığı için duyuşsal özellikler olarak ifade edilir.

Duyuşsal Özellikler (İlgi ve Tutum)

Bu duyuşsal özelliklerin olumlu olmasının yanı sıra yaşamın değişikliklerine ayak uydurmak için hayat boyunca yeni beceriler öğrenmek, yeni bilgiler edinmek, yeni davranışlar geliştirmek gerekir. Kariyer planlamada yaratıcı ve proaktif bir tutum benimsemek başarının temel anahtarıdır